

EL PROFESSOR PERE DE PALOL. PARAULES A PROPÒSIT D'UN HOMENATGE

JOSEP M. GURT i ESPARRAGUERA

Senyors:

M'heu de permetre que doni una visió de Pere de Palol, el professor Pere de Palol, la persona que homenatgem, des d'una òptica molt personal. Haver-lo conegut d'alumne fins a compartir despatx amb ell em condicio-
na més que no pas m'ajuda, però no em queda més remei que intentar-ho.

“Acaba d'arribar de Valladolid i porta molta empena; matricula't a les seves assignatures”. Aquestes paraules van ser les que van fer que, dies després, aparegués matriculat als seus cursos a la Universitat de Barcelona. Un empordanès com jo, perdut a l'Eixample de Barcelona, necessitava un bon consell, i vet-ho aquí, quan més em calia, un vell amic, Francesc Martí i Jusmet -ben conegut de la majoria de vosaltres- em va apropar a aquest professor que havia estat quinze anys catedràtic a la Universitat de Valladolid i que havia aconseguit la creació, en la de Barcelona, de l'única càtedra d'Arqueologia Paleocristiana arreu de l'Estat espanyol, ara fa vint-i-cinc anys, i que tornava a casa amb fama de dur.

Temps després, em vaig adonar que era un home amb una enorme capacitat de treball, amb una gran capacitat d'entusiasmar-se per la feina que feia, extremadament rigorós tant en els plantejaments com en les anàlisis de detall, i especialment dotat per a les visions de conjunt. Penso que, en tot aquell reguitzell de qualitats, hi té un paper decisiu el fet que Pere de Palol és, primerament i per damunt de tot, un investigador de camp.

Tots sabem que el treball de camp en arqueologia imprimeix caràcter, dóna disciplina i capacitat d'anàlisi. Tot fent aquesta reflexió, permeteu-me que recordi, ara i aquí, unes paraules del poeta empordanès Carles Fages de Climent:

“Senyor, empareu la closa i el sembrat,
doneu el verd exacte al nostre prat
i mesureu la tramuntana justa
que eixugui l’herba
i no ens espolsi el blat”

Crec que el nostre personatge, gironí de mare empordanesa, té molt a veure amb aquest plantejament assenyalat. Jo diria que tota la seva recerca es caracteritza per propostes noves, atrevides, però de risc controlat. Si haguéssim de destacar una qualitat del seu mestratge -i tots els seus alumnes hi estaríem d’acord- seria justament aquesta: la capacitat d’inculcar entusiasme per la recerca i ser valents a l’hora de dir les coses. Llàstima que no sempre li hem fet cas!

Aquesta qualitat seva fa que mai no sàpigues on acaba el Palol investigador i on comença el docent. A l’aula, mentre explicava, en el fons estava madurant la recerca que tenia en curs. En les seves excavacions, a la ciutat de Clúnia, sota un sol que cremava la pell, o fent un pa amb tomata, com diria ell -la persona que més ha fet per introduir aquest costum a Castella-, o sota una boira toledana, espessa fins al punt de no saber on excavaves, o envoltat d’un núvol de moscards als aiguamolls del cap del port de Fornells, continuava el seu mestratge, entre hipòtesi i hipòtesi que es feien i es desfeien a una velocitat superior a la nostra capacitat d’assimilació, així com fent un repàs a la nostra historiografia arqueològica contemporània, lliçons que molts dels presents podem assegurar que mai no s’han explicat a la nostra universitat.

Pere de Palol ens ha donat fins ara no res més que trenta llibres i dos-cents trenta-sis articles, des de la prehistòria fins al món medieval. Aviat és dita, una xifra així; però tots sabem l’energia que requereix la producció científica.

No és fàcil sintetitzar en poques paraules la seva obra científica. És obligat recordar les actuacions en el camp de la protohistòria, on els seus treballs, que en paraules seves serien “treballs de joventut”, nosaltres ens atreviríem a qualificar-los de treballs formatius. En ells, Pere de Palol aprenia a fer història com a arqueòleg -recordem tan sols, l’excavació i estudi de la necròpoli de can Bec de Baix, d’Agullana (1943-1945), o, temps després, la seva *Arqueología, propósitos y métodos* (1956).

Però la majoria de la seva recerca s’ha centrat en el camp de l’arqueologia romana i, de manera fonamental, en el món de l’Antiguitat Tardana, perllongant-la fins al món medieval, especialment pel que fa al seu art. En aquest camp, la seva millor producció, sense cap mena de dubte, haurà estat l’estudi del Tapís de la Creació de la catedral de Girona, en el qual demostra la importància de la iconografia de l’Antiguitat Tardana en

relació amb el món medieval (1988). En paraules d'un dels màxims especialistes en aquest camp, el gran mèrit de Pere de Palol ha estat haver introduït mètodes que són propis de l'arqueologia en la història de l'art.

De fet, la seva tesi doctoral, *Bronces hispanovisigodos de origen mediterráneo. Jarritos y patenas litúrgicas*, defensada l'any 1948 i publicada el 1952, ja apuntava el que havia de ser el seu futur. Tots sabem que els temes de tesi, per bé o per mal, solen marcar la vida científica dels seus autors.

Però el seu cor i el seu cap restaren dividits a partir de l'any 1958, quan inicià les excavacions de la ciutat romana de Clúnia. Des d'aquell instant i fins al present més immediat, compaginarà la recerca dedicada a la fundació alt imperial de Clúnia amb els seus estudis dedicats a l'Antiguitat Tardana. I si en el primer cas creiem que el context no l'ha deixat que donés el millor de si mateix -tenim encara l'esperança que ens arribi una gran obra sobre la ciutat-, en el segon cas, crec que no tenim dret a demanar-li més del que ja ha fet. Tots som conscients que qualsevol plantejament de futur que afecti la recerca de l'Antiguitat Tardana a la península Ibèrica ha de partir de l'obra del professor Palol.

El seu gran mèrit és haver valorat justament la societat hispanoromana durant el Baix Imperi en la seva doble vessant civil i religiosa, així com, posteriorment, el seu paper dins d'un context políticament visigot, sempre i fonamentalment des d'una òptica arqueològica, sospesant la interacció entre romanisme i germanisme. Un article no excessivament conegut dóna la clau del que acabem de dir; es tracta de "Castilla la Vieja entre el Imperio Romano y el Reino visigodo", que fou el discurs d'inauguració del curs 1970-71 a la Universitat de Valladolid.

La sort de poder excavar i estudiar la vil·la de Pedrosa de la Vega, a Saldaña, en la dècada dels setanta, és una fita en la seva reflexió sobre el paper jugat pels grans terratinents hispanoromans.

El seu llibre *Arqueología cristiana de la España romana* (1967) va posar de relleu un cristianisme naixent que, fins en aquell moment, no havia estat ben valorat des del punt de vista arqueològic. Des d'aleshores fins ara, tan sols ell ha aconseguit superar aquell estudi, a partir de les noves intervencions de camp efectuades per ell mateix i pel seu equip.

Finalment, el llibre fet amb la seva alumna G. Ripoll *Los godos en el occidente europeo* (1988) i el capítol "Arte y arqueología de la España visigoda" de la *Historia de España* (1991) de l'editorial Espasa-Calpe, resumeixen el seu pensament respecte del món germànic.

Jo no sé si amb aquestes paraules, quasi telegràfiques i molt personals, he aconseguit glossar l'obra del professor Palol, obra, d'altra banda, prou coneguda de tots els presents. Aquesta que, en el fons, es fa gran dia a dia amb la seva presència contínua al despatx de sempre, a la universitat,

que ell anomena el “confessionari”, perquè hi passa tothom, i on segueix fent allò que tant li agrada, dialogar, però on, al cap d’una estona, més que un diàleg el que hi ha és una veritable transmissió oral de mestre a deixeble. I que així sigui per molts anys.

Figueres, novembre de 1995